บทเรียนพระพุทธศาสนา
๑๕ นาที

ธมฺมสาโร ภิกฺขุ วัดบวรนิเวศวิหาร
เรียบเรียง

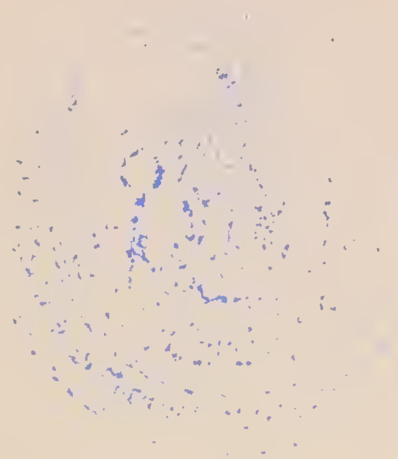

งานฌาปนกิจศพ

พระภิกษุชวน ชวโน

ณ ฌาปนสถาน วัดตรีทศเทพ

๓๐ มกราคม ๒๕๒๖

บทเรียนพระพุทธศาสนา ๑๕ นาที

ธมฺมสาโร ภิกฺขุ วัดบวรนิเวศวิหาร

เรียบเรียง

พิมพ์ในงานฉลองอยู่วัดบวรฯ 50 ปี

11 พฤษภาคม 2474 – 11 พฤษภาคม 2524

บทเรียนพระพุทธศาสนา ๑๕ นาที

ธมฺมสาโร ภิกฺขุ วัดบวรนิเวศวิหาร

ฝรั่ง: คุณนับถือศาสนาอะไร ?

ไทย: นับถือพระพุทธศาสนา !

ฝรั่ง: พระพุทธศาสนามีอะไรเป็นสำคัญ ?

ไทย: มีพระรัตนตรัยเป็นสำคัญ !

ฝรั่ง: พระรัตนตรัยคืออะไร ?

ไทย: คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ !

ฝรั่ง: การนับถือพระพุทธศาสนาทำอย่างไร ?

ไทย: ต้องกล่าวคำถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ว่า

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งที่ระลึกถึง

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่พึ่งที่ระลึกถึง

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่งที่ระลึกถึง

ฝรั่ง: คจฺฉามิ แล้วก็แล้วไป หรือต้องวางตัวอย่างไรต่อไป ?

ไทย: ไม่แล้วไป ต้องนับถือพระรัตนตรัยอย่างมั่นคง และแก้ปัญหาชีวิตที่สำคัญทางพระรัตนตรัย!

ฝรั่ง: โอ ยังมีอะไรอีกไหม?

ไทย: ยังมีอีกมาก พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องใหญ่ พระพุทธเจ้าสอนถึง ๔๕ พรรษา!

ฝรั่ง: โอ นานมาก ๆ คงพิสดาร

ไทย: แน่นอน พิสดารมาก ครบถ้วนตามความต้องการของมนุษย์!

ฝรั่ง: ขอบใจ--

เมื่อฝรั่งออกไป คนไทยก็เข้ามาเป็นพวก "ศาสตรพงศ์" (หมายถึงผู้ที่พยายามจะดำเนินชีวิตอย่างมีตำหรับตำรา) ได้ไปเป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยต่างประเทศ และพักอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัย ร่วมกับนิสิตหลายชาติหลายศาสนา และนิสิตเหล่านั้น ส่วนมากก็ชอบจับกลุ่มกันถกปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องศาสนา ได้ข้อสังเกตว่า ใครนับถือศาสนาอะไร ก็ยกเรื่องราวในศาสนานั้นมาพูดอย่างภาคภูมิใจ พอมาถึงเราผู้นับถือ

พระพุทธศาสนา ความภาคภูมิใจเหลืออยู่ครึ่งเดียว คือภาคภูมิในการได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่ไม่ภาคภูมิในการที่จะพูด เพราะพูดไม่ออก ความรู้ไม่มี หรือมีไม่พอ เนื่องจากได้นับถือพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้านสามัญตามบรรพบุรุษมา ไม่ได้ศึกษาแบบพระที่เรียนนักธรรม และบาลี นอกจากไม่ภาคภูมิใจแล้ว ออกจะอาย ๆ ด้วย – –

เมื่อคนไทยที่กล่าวถึงกลับไปแล้ว ก็เกิดความคิดถึงสถิติว่า "ประเทศไทยมีพลเมืองเป็นชาวพุทธ ๙๔ เปอร์เซ็นต์" ก็น่าจะกล่าวได้ว่า "พระพุทธศาสนาเป็นหัวของประเทศ" เช่นเดียวกับที่กล่าวว่า "ชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของประเทศ" เพราะประเทศไทยมีพลเมืองเป็นเกษตรกรถึง ๘๐ เปอร์เซ็นต์ ดังนี้ นึกให้แคบเข้ามาถึงนาย ก. นางสาว ข. ซึ่งหัวไม่ดี หลังเดาะ ก็คงจะร่วมชีวิตกันสร้างครอบครัวให้เป็นหลักฐานมั่นคงไม่ได้ – –

เรื่องที่พูดถึงชาวนายากจนทรัพย์เงินทอง ชาวพุทธยากจนความรู้นั้น ถ้าพึ่งกันเหมือนอย่างคนเส้นตื้น หรือ

ฟังกันอย่างคนบ้าจี้ ก็จะรับว่าจริง และจริง ตามนั้นไปเสียทุกอย่าง ประเทศไทยก็คง "วิบัติ" ไปนานแล้ว พระพุทธศาสนาวัดวาอาราม ก็จะกลายเป็นศาลจ้าว ชาวพุทธ ก็จะกลายเป็นนักร่ายมนต์นอกคัมภีร์ไปอย่างน่าเวทนา – –

พูดถึงผลิตผลทางเกษตรของชาวนาชาวไร่ชาวสวน พอเราโผล่เข้าไปที่ตลาดบางลำพู มหานาค ปากคลองตลาด หรือตลาดมหึมาที่สนามหลวง (วันเสาร์ วันอาทิตย์) ก็จะพบผลิตผลเต็มอัตราอยู่ทุกตลาด พูดถึงความรู้ในทางพระพุทธศาสนา ถ้าเราเยี่ยมหน้าเข้าไปที่วัดซึ่งมีการศึกษาทางนักธรรมและบาลี ก็จะได้พบผู้ทรงภูมิวิทยาในทางพระพุทธศาสนา อย่างน่าตื่นเต้น (ทำไมจึงเรียนรู้และท่องจำได้มากมายเช่นนั้น) – –

เสียงร่ำร้องที่ว่า ชาวนายากจนทรัพย์สินเงินทองก็ดี ชาวพุทธยากจนความรู้ก็ดี มีทั้งที่เป็นเสียงเหนือเหตุผล และเป็นเสียงที่เป็นไปตามเหตุผล คือมีทั้งไม่จริงและมีจริง เราเคยฟังว่าชาวนาในภาคต่าง ๆ ยากจนและมีหนี้มาก แต่กลับมาพบว่าชาวนาในภาคกลางเป็น

หนี้มากที่สุด และวัดกลางกรุงมีทารุณที่สุด คือมีเผาย่างสดที่วัดดอนพม่า – ไทยใหญ่ ไทยใหญ่นี้อยู่ในประเทศพม่าเรียกว่า "เงี้ยว" นับเป็นเหตุการณ์กระเทือนใจมาก แต่บังเอิญเป็นไทยใหญ่ไม่ใช่ไทยเล็ก – –

การฟังเสียงร่ำร้อง เสียงตะโกน เสียงซุบซิบทุกวันนี้มีเพียง ๒ หู ๒ ตา ไม่พอ จำจะต้องมีปัญญาเป็นแสงสว่าง ซึ่งจะต้องค่อนข้างเจิดจ้าสักหน่อย จึงพอจะป้องกันเส้นตื้นหรือบ้าจี้ของตนได้ คือฟังแล้วจะต้องวิจัยหาข้อมูล (ศึกษาหาข้อเท็จจริง) ทางพระพุทธศาสนาจึงมีศรัทธากับปัญญาเป็นคู่เคียง จึงเป็นการนับถือพระพุทธศาสนาที่ดี เหมือนครอบครัวที่ดีมีพ่อบ้านกับแม่บ้านเป็นคู่เคียง เมื่อมีปัญญาเป็นแสงสว่างแล้ว ก็จะเป็นคนไม่หลงเสียงไม่หลงรูป การไม่หลงเสียงไม่หลงรูป จะได้จากการศึกษาพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง บางทีแม้ใช้เวลาเรียนสัก ๑๕ นาที ก็อาจได้ผลพอสมควร – –

นับถือพระพุทธศาสนา

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ ๆ ในสัปดาห์ที่ประทับ

ร่มไม้เกต (ราชายตนพฤกษ์) ขณะนั้นพระองค์ยังไม่ทรงสั่งสอนพระธรรม พ่อค้า ๒ คน ชื่อ ตปุสสะ ภัลลิกะ เข้าเฝ้าสนทนา ถวายอาหารที่เขาใช้เดินทาง (สัตตุผง สัตตุก้อน) แล้วแสดงความนับถือพระพระพุทธองค์กับพระธรรม (ยังไม่มีพระสงฆ์) ท่านทั้ง ๒ นี้นับเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาแบบถึงสรณะโดยมิได้รับข้อปฏิบัติอะไรไป มีบางแห่งท่านว่ารับพระเกษาพระพุทธองค์ไปเป็นที่ระลึก ดูก็พอจะเป็นอนุสสติดีเหมือนกัน เนื่องจากนับถือพุทธศาสนาแบบถึงรัตนะ ๒ นี้ก่อนเพื่อนและรวดเร็ว น่าสนใจว่าทำกันอย่างไร ก็มีเรื่องราว[๑] --

---

๑. คำกล่าวถึงรัตนะ ๒ มีว่า เอเต มยํ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉาม ธมฺมญฺจ ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพระองค์ทั้ง ๒ นี้ ถึงพระผู้มีพระภาคกับพระธรรมว่าเป็นสรณะเครื่องระลึกที่พึ่ง ณ บัดนี้ อุปาสเก โน ภควา ธาเรตุ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงทรงไว้ซึ่งข้าพระองค์ทั้ง ๒ ว่า เป็นอุบาสกผู้เข้านั่งใกล้ด้วยจิต อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํ คเต เป็นผู้เข้าไปใกล้ด้วยชีวิต ถึงสรณะแล้ว ณ กาลมีวันนี้เป็นต้น.

กล่าวถึงผู้นับถือพระพุทธศาสนาแบบถึงรัตนะ ๓ รุ่น ต่อมา (หลังจากทรงเทศนาสั่งสอนนักบวชเก่า ๆ คร่ำคร่ามานาน แต่หาความสำเร็จไม่ได้ ติดอยู่ที่เส้นผมบังภูเขา คือ พระปัญจวัคคีย์ ด้วยธรรมจักร ฯ และอนัตต ฯ จนได้บรรลุเป็นพระอริยสงฆ์เป็นสังฆ-รัตนะแล้ว ก็มีบิดามารดาภริยาเก่าในกลุ่มพระยสะได้ถึงพระรัตนตรัยเป็นพวกแรก และได้บรรลุเป็นพระโสดา – –

ผู้ที่นับถือพระรัตนตรัยนั้น ตามที่เราทำกันในปัจจุบัน เมื่อว่า นโม ฯ ๓ จบแล้ว ก็กล่าวคำถึงพระพุทธ พระธรรม พระย้ำเป็นทุติยมฺปิ ฯ ตติยมฺปิ ฯ ครั้นแล้วรับศีล ๕ หรือศีล ๘ สำหรับคนทั่วไปหรืออุบาสกอุบาสิกา ถ้าจะบวชเป็นสามเณร หรือบวชเป็นพระภิกษุต่อไป ก็มีพิธีการอีกอย่างประณีต ที่จะต้องดำเนินการให้ถูกต้อง มิฉะนั้น ก็อาจจะเป็นโมฆะ – –

การถึงรัตนะ ๒ (เทววาจิก) ตัวอย่าง ตปุสสะภัลลิกะ ไม่ได้รับข้อธรรม และศีล (เพียงกล่าวในที่บางแห่งว่า ได้รับพระเกษาของพระพุทธองค์ดังกล่าว

แล้ว) รับอย่างกลุ่มพระยสะ (บิดามารดาภริยาเก่า) ก็ไม่มีข่าวสมาทานศีล แต่ผู้ที่เป็นพระโสดาบัน (ก็ได้ศีล ๕ เป็นสมุจเฉทวิรัติไปเอง) ทั้ง ๓ นี้ต่างได้เป็นพระโสดาบัน เพราะฟังอนุปุพพิกถา–ทาน ศีล สวรรค์ กามาทีนพ เนกขัมมานิสังส ฟอกอัธยาศัยมาโดยลำดับ เมื่อสะอาดพอสมควร ทรงแสดงอริยสัจจ์ (ความจริงจริง ๆ) จริงเป็นอันติมะคือจริงถึงที่สุดแล้ว รื้อฟื้นและต่อเติมไม่ได้ - -

ตรัสรู้

ย้อนเรื่องถอยหลังพูดถึงเรื่อง "ตรัสรู้" ถ้าเราผ่านการศึกษาเรื่องนี้ไป เราอาจไม่ทราบความเยี่ยมยอดของพระพุทธศาสนา ความเยี่ยมยอดของพระพุทธศาสนานั้น ได้มาจากพระพุทธองค์รู้ ๓ อย่าง ซึ่งเป็นต้นขั้วของรู้ทั้งปวง ที่เรียกว่า "สัพพัญญู" เมื่อแปลแล้ว ก็ได้ความครบถ้วนกระบวนความรู้ทั้งหลายทั้งหมดคือ "รู้ทั้งปวง" อันความรู้ที่ยังตะเปะตะปะเพราะไม่รู้ทั้งปวง เมื่อ "รู้ทั้งปวง" แล้ว ก็พ้นความรู้

ตะเปะตะปะ ใครๆ จะมาปลุกระดมมวลชนให้ตื่นก็ไม่ตื่นอีก เพราะตื่นเองเสียเต็มที่แล้ว รู้แบบตรัสรู้นี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ตรัสรู้อริยสัจจ์ ๔" ซึ่งก็เป็นความหมายถึงรู้เป็นอันติมะ คือที่สุด เป็นข้อความที่อธิบายไปด้วยกันได้แต่ ๑๕ นาทีนี้ จะยังไม่กล่าวถึง - -

งานตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเป็นงานประณีต นับเป็นที่สุดของความประณีต ดังในหนังสือพุทธประวัติเล่ม ๑ อธิบายว่า " ทรงเจริญสมถภาวนา ทำจิตให้เป็นสมาธิ คือแน่แน่วบริสุทธิ์ปราศจากอุปกิเลส คืออารมณ์เครื่องเศร้าหมอง สุขุมเข้าโดยลำดับนับว่าได้บรรลุฌานที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ แล้วยังญาณอันเป็นตัวปัญญา ๓ ประการให้เกิดขึ้นในยามทั้ง ๓ แห่งราตรีตามลำดับกัน (รายละเอียดของฌานทั้ง ๔ จะยังไม่พูดถึงใน ๑๕ นาทีนี้) - -

ทรงระลึกชาติได้ (น่าตื่นเต้นที่สุด)

การที่พระพุทธองค์ทรงระลึกชาติได้นี้ ไม่ใช่อย่าง

ชาวบ้านเพ้อฝันระลึกชาติกันที่โน่นที่นี่ อย่างที่ลือ ๆ กัน เพราะการระลึกชาติได้ ของพระพุทธองค์ต้องผ่านมาจากศีลบริสุทธิ์ สมาธิบริสุทธิ์ คือผ่านฌานที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ มาได้แล้ว จึงยังญาณให้เกิดขึ้น ญาณระลึกชาติได้ของพระองค์นี้เรียกว่า **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** รู้จักระลึกชาติได้ ในหนังสือธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๒ อธิบายนิเทศแห่งญาณนี้ว่า "ระลึกชาติถอยหลังเข้าไปได้ตั้งแต่หนึ่งชาติสองชาติ ฯลฯ จุติจากนั้นแล้วได้มาเกิดในชาติที่เท่าโน้น ได้เป็นอย่างนั้น ๆ แล้วมาเกิดในชาตินี้" พระพุทธองค์ได้ใช้เวลา ๔ โมงในการตรัสรู้ญาณนี้ ผลที่ได้งดงามที่สุด คือทำให้พระองค์ทรงแสดงชาดกได้มากมายหลายเรื่อง – –

ทรงแสดงกฎแห่งกรรมได้ (น่าตื่นเต้นที่สุด)

การที่พระพุทธองค์ทรงแสดงกรรมได้นี้ ไม่ใช่อย่างพวกที่เล่นทางในเห็นอย่างที่พูด ๆ กัน เพราะการรู้เรื่องกรรมของใคร ๆ ได้นั้น จำต้องผ่านคุณสมบัติเบื้องต้นมาแบบเดียวกับที่ทรงระลึกชาติได้ ญาณที่รู้

กรรมของผู้อื่นนี้เรียกว่า **จุตูปปาตญาณ** กำหนดรู้จุติและเกิด อธิบายนิเทศแห่งญาณนี้ว่า เห็นเหล่าสัตว์ที่กำลังจุติก็มี กำลังเกิดก็มี เลวก็มี ดีก็มี มีผิวพรรณงามก็มี มีผิวพรรณไม่งามก็มี ได้ดีก็มี ตกยากก็มี รู้ชัดว่าเหล่าสัตว์เป็นไปตามกรรม พระพุทธองค์ใช้เวลา ๔ ชั่วโมงตรัสรู้ญาณนี้ ผลที่ได้งดงามที่สุด คือทำให้พระองค์ทรงแสดงชี้ผลกรรมได้ทุกเรื่อง ไม่ต้องหาเรื่องซัดกันโหวกเหวกอย่างสมัยนี้ – –

ทรงทำอาสวะให้สิ้นได้ (น่าตื่นเต้นที่สุด)

การที่พระพุทธองค์ทรงทำอาสวะให้สิ้นนี้ ไม่ใช่อย่างที่พูดกันด้วยความเข้าใจผิด หลงทางปฏิบัติอย่างข่าวโคมลอย เพราะการรู้เรื่องทำอาสวะให้สิ้นนั้น จำต้องผ่านคุณสมบัติเบื้องต้นมา แบบเดียวกับญาณทั้ง ๒ ญาณที่รู้การทำอาสวะให้สิ้นนี้เรียกว่า **อาสวักขยญาณ** รู้จักทำอาสวะให้สิ้น อธิบายแห่งนิเทศนี้ว่า "รู้ชัดตามเป็นจริงว่านี้ทุกข์ นี้สมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้อาสวะ นี้เหตุเกิดอาสวะ

นี้ความดับอาสวะ นี้ทางถึงความดับอาสวะ เมื่อรู้อย่างนี้ จิตพ้นแล้วจากกามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว กรณียะทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอันจะต้องทำเช่นนี้ไม่มีอีก" พระองค์ใช้เวลา ๔ ชั่วโมงตรัสรู้ญาณนี้เช่นเดียวกับ ๒ ญาณข้างต้น ผลที่ได้งดงามที่สุด เพราะความพ้นจากอาสวะอย่างสิ้นเชิงนั้น ทำให้พระมนัสของพระองค์ปลอดโปร่งทุกอย่าง ทรงสั่งสอนคนได้ทุกระดับ --

ความตรัสรู้นี้ ไม่ว่าจะทรงรู้เรื่องขันธ์หรือเรื่องคนก็ย่อมมีความพิเศษทุกอย่าง รวมความว่า บทเรียนพระพุทธศาสนา ๑๕ นาที ตอนนี้ถือว่า ความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาเป็นของยอดเยี่ยมที่สุด เป็นพุทธรัตนะล้ำเลิศจริงๆ

พิมพ์ที่ ร.พ. ส. สง่า 337/1 ถนนพระราม 1 กรุงเทพฯ 5
โทร. 2141358